teknologin. Poesin finns i föremålens skönhet och mångtydighet och museimannens förmåga att dra in dem i berättelser, som är viktiga för vår tid. Om den f.d. museichefen Julian Spalding hinner komponera några spår i det framtida British Museum går jag gärna på upptäcktsfärd med honom. Det skulle säkert innebära flera synvänder för min del.

NOTER

1. Med sakmuseum avses alla museer utom konstmuseerna. Enligt en definition jag lånat från Anders Björnsson.
2. Marc Maure, *The exhibition as theatre – on the staging of museum objects* (Nordisk Museologi 1995/2).
3. Björnar Olsen och Asgeir Svestad, *Creating pre-history. Archaeology museums and the discourse of Modernism* (Nordisk Museologi 1994/1).
4. Hans Egede Nissen, *Sverre Fehns museumsteori* (Nordisk Museologi 1999/1).
5. Kurt Aspelin, "Poesi i sak". *Estetisk teori och konstnärlig praxis under folklivsskildringarnas skede*. Norstedts 1980.
6. Peter Cornell, Saker. *Om tingens synlighet*. Gidlunds 1993.

Eva Persson

Stephen T. Asma, *Stuffed Animals and Pickled Heads: The Culture and Evolution of Natural History Museums*. Oxford University Press. New York 2001. ISBN 0-19-513050-2.

En filosof och collegeprofessor i Chicago, Stephen T. Asma, har med öppna sinnen vandrat genom salarna i vår tids stora naturhisto-

riska museer. Han har i en i fjol utkommen bok insiktsfullt skildrat dagens utställningar i de naturhistoriska museerna i Paris, London, New York och i hemstaden Chicago. Han har också uppsökt de båda bevarade äldre utställningarna i *Galerie d'anatomie comparée* i Paris och *Hunterian Museum* i London för att undersöka spåren av naturhistorisk museipraktik före evolutionsteorin.

Asmas bok är spännande och sant populärvetenskaplig. Den förmedlar utomordentligt väl hans egen entusiasm; ingen förment objektivitet lägger tvångströja på hans spontanitet. Bokens titel *Stuffed Animals and Pickled Heads* är ägnad att väcka nyfikenhet. Och jag är därför skyldig att inte här avslöja, vilka inlagda huvuden som åsyftas. Svaret på frågan återfinns i vad Asma berättar om de konserveringstekniker, som tillämpades vid Peter den stores naturalhistoriska samlingar. Undertiteln *The Culture and Evolution of Natural History Museums* är inte lika väl vald. Den ger intryck av att boken skildrar en bestämd, enhetlig tradition inom de naturhistoriska museerna, medan den tvärtom visar på mångfalden. Bokens olika museer beskrivs mot bakgrund av skilda vetenskapliga synsätt, olika traditioner och skolor.

Särskilt viktiga källor i Asmas undersökning är intervjuerna med olika aktörer i museerna, forskare, utställningsformgivare, projektledare, som han med uppenbart intresse för människor träffsäkert karakteriserar. Men Asma utnyttjar alla tillgängliga kunskapskällor. I *Field Museum of Natural History* råkar han bevittna en frukostlunch för museets donatorer och noterar vad museistyrelsens ordförande berättar för gästerna i ett föredrag om *edutainment*. Han lägger märke till varje viktigt tecken eller spår, som slumpen för i hans väg. I besökarnas kommentarer uppsatta på sam-

126 ma museums *talk-back board* finner Asma, hur naturhistoriska utställningar sätter intresserade åskådares tankar och formuleringskonst i rörelse även kring metafysiska eller ontologiska frågor.

Ett besök i *Grande Galerie de l'évolution* i Jardin des plantes i Paris är för Asma som att försänkas i en inspirerande, konstfullt gestaltad skönhetsvärld. Här är de beledsagande texterna skjutna i bakgrunden; utställningen tillåts fungera som ett renodlat visuellt medium. Djurens skönhetsvärden tas väl tillvara i en genomtänkt, varierad ljussättning. Innehållsligt ligger betoningen på biodiversiteten, utan ambition att förmedla taxonomi. Museet vill visa den rikedom av former som utvecklats i olika naturmiljöer, i oceanernas och kontinenternas skilda ekosystem. Asma jämför Grande Galerie med de ungefär samtidigt på 1990-talet tillkomna nya utställningarna i *American Museum of Natural History*. Till skillnad mot i Grande Galerie är det i New Yorks naturhistoriska museum taxonomin som är den dominerande kunskapsformen.

Man vill i New York förmedla ordningen i naturen, medan man i Paris betraktar naturen som ett skådespel. I de nya utställningarna i American Museum of Natural History härskar dagsljusets nyktra atmosfär, som en sinnebild för själva upplysningstanken. Besökaren har att i utställningen följa utvecklingens många förgreningar och att stanna upp vid de olika punkter, där väsentliga förändringar av organismerna markerar början av en ny taxonomisk grupp. Utställningarnas plan motsvarar vad som i taxonomiskt språkbruk benämns *kladogram*, efter grekiskans ord för gren, *klados*. Varje gren på utvecklingens träd motsvarar en grupp organismer med en gemensam "förfader" och en för dem unik, under evolutionen nybildad egenskap.

I estetiska termer, menar Asma, låter sig museet i New York karakteriseras som apolliniskt, medan museet i Paris är dionysiskt. I Grande Galerie noterar Asma också utställningens icke-diskursiva karaktär. Han förklarar museernas grundläggande vetenskapsteori som associativ, ursprungligen grundad på John Lockes tankegångar. Människan kombinerar i sitt medvetande olika erfarenheter; varje ny iakttagelse förknippas med tidigare. Asma framhåller hur visuella associationer därvid besitter en särskild förmåga att stimulera och utveckla kunskap. Besökaren görs i Grande Galerie inte omedelbart underkunnig om sakförhållanden; kunskapen förbereds och integreras i upplevelsen.

Jag har mött museikolleger och forskare som klandrar Grande Galerie. Man anser att det är för vackert, insmickrande. Asma tar upp den principiella frågan om de estetiska verkningens betydelse i museernas utställningar och erinrar om deras förmåga att väcka känslan. Med den brittiske filosofen Stephen Toulmin påminner Asma om hur den moderna tiden kommit att kännetecknas av den skarpa gräns, som dragits mellan förnuft och känsla. Beräkning var förnuftets främsta dygd, medan känslorna var till hinder för det mogna övervägandet. I den västerländska kulturen finns av tradition en hierarkisk föreställning om kunskapen med den sinnliga varseblivningen som underlägsen det diskursiva tänkandet. Det är berättigat att varna för museiutställningar som rätt och slätt underhållning. Men vi måste erkänna känslans betydelse för intellektet. Asma exemplifierar med den sublima känsla av vördnad inför naturens mångfald, som ett naturhistoriskt museum kan inspirera till.

Eric Hedqvist